

Recenzja pracy doktorskiej mgr Katarzyny Howieckiej pt. „Kierunki usprawniania procesu nabywania świadczeń opieki zdrowotnej przez Narodowy Fundusz Zdrowia” napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Piotra Błędowskiego przy promotorstwie pomocniczym dr hab. Barbary Więckowskiej, prof. SGH, Szkoła Główna Handlowa, Kolegium Ekonomiczno-Społeczne, Warszawa, maj 2023, str. 239.

Przedmiotem recenzji jest dysertacja poświęcona nabywaniu świadczeń opieki zdrowotnej w ramach NFZ. Praca ma swoją strukturę, która składa się ze Wstępu, pięciu rozdziałów merytorycznych, Zakończenia, spisów rysunków, tabel, wykresów, Bibliografii, spisu aktów prawnych, netografii. Każdy z rozdziałów kończy się syntetycznym Podsumowaniem. Układ pracy i przyjęta struktura nie budzi większych zastrzeżeń za wyjątkiem tego, że poszczególne rozdziały nie są równe objętościowo. Dla przykładu rozdział 1 jest bardzo krótki i składa się z 2 podpunktów gdy np. rozdział 2 czy 3 są znacznie bardziej rozbudowane i składają się z bogatej struktury wewnętrznej. Wydaje się także, że Bibliografia wraz z prezentacją aktów prawnych i netografią powinna znajdować się przed spisami rysunków, tabel i wykresów.

Ze Wstępu dowiadujemy się, że dysertacja wypełnia istniejącą w nauce lukę, gdyż w literaturze przedmiotu brakuje opracowań dotyczących rzetelnej wiedzy i analizy nt. problemów związanych z nabywaniem świadczeń opieki zdrowotnej. Jak wskazuje Autorka „*w literaturze szczególnie trudno znaleźć opracowania, które w sposób uporządkowany i metodyczny przedstawiają problemy oraz sposoby ich eliminacji z perspektywy najważniejszych interesariuszy – pacjenta i świadczeniodawcy*”. Oznacza to, że prezentowana praca stanowi wartość dodaną do aktualnej wiedzy i wypełnia treścią istniejącą lukę badawczą. Autorka wyeksponowała główny cel pracy jakim jest - zaproponowanie na gruncie polityk publicznych – usprawnień procesu nabywania świadczeń opieki zdrowotnej, realizowanego przez

NFZ, tak aby stał się on procesem strategicznym nabywania świadczeń. Cel pracy przypomina zatem tytuł pracy. Nie sformułowano celów szczegółowych pracy. Aby osiągnąć cel pracy przyjęto wykorzystanie „podejścia procesowego” polegającego na opisywaniu systemu opieki zdrowotnej jako sieci logicznych powiązanych ze sobą relacji przyczynowo-skutkowych i zaprezentowanie logicznych powiązań strategicznego nabywania świadczeń z pozostałymi procesami.

Sformułowano centralną tezę pracy, która eksponuje zależność efektywnego alokowania zasobów na rynku świadczeń opieki zdrowotnej od wdrożenia strategicznego nabywania świadczeń oraz od włączenia w ten proces świadczeniodawców – także w kontekście definiowania kryteriów alokacji zasobów. Nie sformułowano hipotez szczegółowych, natomiast postawiono 6 pytań badawczych, do których recenzent nie ma zastrzeżeń. Przyjęto horyzont prowadzonej analizy na potrzeby dysertacji 2012-2021.

Autorka przyjęła jako metody badawcze: analizę jakościowo-opisową, analizę porównawczą, analizę dokumentów i materiałów źródłowych, analizę statystyczną i graficzną oraz wywiady pogłębione. Przyjęte metody nie budzą zastrzeżeń.

Rozdział 1 dotyczy Odziaływania polityki publicznej na rynek świadczeń opieki zdrowotnej i zaczyna się od prezentacji polityki zdrowotnej jako elementu szeroko rozumianej polityki publicznej. Autorka wskazuje tu cele polityki publicznej, przykłady działań – interwencji polityk publicznych, wskazuje na kryteria dobrego zarządzania sferą publiczną (*good Governance*), wskazuje na determinanty wdrożeniowe polityk publicznych jak również zajmuje się argumentacją aby traktować politykę zdrowotną jako dobro publiczne / społeczne. W dalszej części rozdziału wskazuje na czynniki wpływające na zdrowie obywateli i charakteryzuje narzędzia polityki zdrowotnej. Z rozdziału tego można dowiedzieć się o rynkach w sektorze zdrowia, o podejściu efektywnościowym, o licencjowaniu świadczeń zdrowotnych. Ciekawym zestawieniem jest tabela nr 3 (str. 24-27) wskazująca na czynniki wpływu rynku świadczeń opieki zdrowotnej na alokację zasobów oraz działania korygujące. Rozdział kończy się syntetycznym Podsumowaniem. Treść rozdziału oceniam pozytywnie – jest to dobra, choć krótka, podstawa ukazująca z jednej strony tło prowadzonej analizy a jednocześnie wprowadzająca merytorycznie do problematyki pracy. Recenzentowi zabrakło tylko

mocniejszego osadzenia tematu w jakimś paradygmacie teoretycznym (konkretnej koncepcji), który związany byłby z polityką publiczną / społeczną czy ekonomiką zdrowia.

Rozdział 2 dotyczy Strategicznego nabywania świadczeń jako narzędzia efektywnego alokowania zasobów. Autorka już na wstępie rozdziału opisuje procesy zachodzące w systemie ochrony zdrowia wskazując na ich klasyfikacje: procesy zarządcze, procesy podstawowe, procesy wspierające. Procesy te charakteryzuje poprzez ich wizualizację na schematach/ rysunkach wraz z odpowiednim komentarzem. Następnie definiuje termin „strategicznego nabywania świadczeń” i wskazuje na różnice pomiędzy pasywnym a aktywnym podejściem do tego zagadnienia. Na str. 43 Autorka wyłuszcza przyjętą definicję i wskazuje na mierniki tego procesu, a następnie opisuje przebieg tego procesu szczegółowo omawiając poszczególne podprocesy. Interesujący wydaje się ten fragment rozdziału, wskazujący na konieczne warunki do spełnienia oraz kluczowe role różnorodnych interesariuszy aby procesy te mogły być skutecznie wdrażane, a także ten który proponuje rozwiązania organizacyjne, niezbędne do wdrożenia strategicznego nabywania świadczeń. Rozdział kończy się analizą korzyści oraz wskazaniem pewnych ograniczeń tego procesu w kontekście implementacji. W Podsumowaniu rozdziału Autorka przedstawia konkluzje międzynarodowej konferencji organizowanej w tym temacie przez WHO. Rozdział ten merytorycznie oceniam wysoko, chociaż narracja i słownictwo nacechowane jest nadmiernie żargonem terminologicznym charakterystycznym dla koncepcji New Public Management.

Rozdział 3 opisuje proces nabywania świadczeń opieki zdrowotnej realizowany przez polski podmiot – Narodowy Fundusz Zdrowia. Autorka charakteryzuje specyfikę procesów zarządczych w polskim systemie ochrony zdrowia, wskazuje na instrumenty prawne i finansowe, ukazuje główne podmioty zaangażowane w proces udostępniania świadczeń i ich produkcji. Wyeksponowana została i słusznie ważna rola Ministerstwa Zdrowia oraz innych interesariuszy. Autorka wskazuje także liczne strategie i dokumenty, które kierunkują realizację polityki zdrowotnej w taki a nie inny sposób. Autorka zajmuje się dalej praktyką procesów podstawowych, w tym analizą wydatków na ochronę zdrowia. Ciekawe są tu liczne zestawienia finansowe wskazujące np. że na

profilaktykę i politykę zdrowia publicznego przeznaczają się tylko 2 % budżetu na ochronę zdrowia w Polsce. Kolejne podrozdziały dotyczą inwentaryzacji zasobów i wskazują m.in. liczbę placówek leczniczych, liczbę personelu medycznego w Polsce, zmiany w regulacjach wykonawczych itd. Druga część tego rozdziału dotyczy opisu wyboru świadczeniodawców usług przez Prezesa NFZ, w trybie konkursu, w oparciu o wnioski świadczeniodawcy. Autorka opisuje tu także procedury zawarcia umów ze świadczeniodawcami i kryteria monitoringu. Rozdział kończy krótkie Podsumowanie. Poznawczo rozdział jest bardzo ciekawy i oceniam go wysoko. Zabrakło mi jednak w nim bardziej krytycznego i refleksyjnego podejścia do analizy. Autorka opisuje zagadnienie w nurcie – „jak jest” – ale pewien niedosyt stanowi brak jej własnej krytycznej oceny analizowanej materii.

Rozdział 4 to prezentacja badań własnych, w których Autorka uwypukliła walor zdiagnozowania opinii świadczeniodawców a nie tylko pacjentów jak ma to miejsce w innych badaniach. Na potrzeby badań Autorka sformułowała stosowne dyspozycje do przeprowadzenia badań jakościowych – w formie wywiadów pogłębionych realizowanych online. Autorce udało się pozyskać do badania 15 świadczeniodawców, reprezentujących zarówno placówki publiczne, jak i niepubliczne, które miały podpisane kontrakty z NFZ. Szczegółowe informacje o badanych znalazły się w tabeli nr 29 dysertacji gdzie Autorka zaprezentowała tryb zawieranych umów ze świadczeniodawcami. Na potrzeby prezentacji wyników badań Autorka zastosowała narzędzie MAXQDA 2022, które posłużyło do analiz badań jakościowych i zastosowania odpowiedniego systemu kodowania. Autorka w sposób szczegółowy i wyczerpujący przeprowadziła analizę i interpretację wyników badań prowadząc wywód wokół następujących zagadnień: opinie świadczeniodawców na temat współpracy z NFZ (zgłaszane problemy, proponowane rozwiązania), doświadczenia świadczeniodawców we współpracy z płatnikiem lub regulatorem przy tworzeniu dokumentów dotyczących procesu nabywania świadczeń, opinie badanych nt. ich gotowości do zaangażowania się w podejmowanie kluczowych decyzji dotyczących alokacji zasobów, opinie świadczeniodawców nt. korzyści oraz wad wynikających z włączenia świadczeniodawców we wspólne z płatnikiem podejmowanie decyzji o nabywaniu świadczeń, doświadczenia badanych dotyczące przygotowania oferty

świadczeń, postawy świadczeniodawców wobec niekorzystnych warunków umowy z NFZ. Oprócz badań jakościowych ze świadczeniodawcami Autorka przeprowadziła dodatkowo wywiad z pracownikiem NFZ, kierującym projektem POZ PLUS. Na koniec rozdziału Autorka zaprezentowała Wnioski i uogólnienia, z których najciekawsze w kontekście polityki publicznej są te wskazujące na liczne marnotrawstwa – organizacyjne, prawne i finansowe. Rozdział ten od strony założeń badawczych, przyjętej metodologii oraz prowadzonej spójnej narracji w oparciu o analizę i interpretację materiału badawczego jest bardzo dobry – powstaje jednak pytanie czy nie można byłoby włączyć badań ilościowych i rozszerzyć badania jakościowe tak aby uzyskać nieco większą skalę respondentów w procesie badawczym? Rozdział tak czy inaczej oceniam wysoko.

W Rozdziale 5 Autorka zaproponowała usprawnienia w procesie nabywania świadczeń opieki zdrowotnej przez NFZ. Usprawnienia te zostały pogrupowane w sposób logiczny i zarządczy tak aby tworzyły one warunki konieczne do wdrożenia strategicznego nabywania świadczeń. Opis Usprawnień dotyczy takich elementów jak: wprowadzenie zmian organizacyjnych i monitoringu, poprawy komunikacji i zarządzania zmianą, polepszenie procedur składania oferty realizacji świadczeń, zmiany legislacyjne i formalne, usprawnienia zarządcze na poziomie procesów strategicznych, operacyjnych, wspierających i podstawowych. Autorka enumeratywnie w punktach wymienia propozycje koniecznych Usprawnień, które w gruncie rzeczy mogłyby stanowić rekomendacje dla wprowadzenia konkretnych zmian systemowych. Krótkie Podsumowanie kończy rozdział, który stanowi swoistą listę konkretnych działań, koniecznych do podjęcia aby zwiększyć efektywną alokację zasobów w procesie nabywania świadczeń z NFZ. Rozdział oceniam pozytywnie, choć można byłoby pokusić się w nim o dodatkową argumentację i uzasadnienia dla konkretnych postulatów.

Pracę kończy Zakończenie w którym Autorka dokonuje podsumowań i prezentuje główne Ustalenia oraz odnosi się do przyjętych założeń i pytań badawczych dla całości pracy. Konkluzją pracy jest stwierdzenie, że w nabywaniu świadczeń powinno się wykorzystywać podejście procesowe, które jako nowatorskie rozwiązanie nie jest wykorzystywane w literaturze przedmiotu do opisywania systemu opieki

zdrowotnej. Autorka jest zdania, że zastosowanie tego podejścia zwiększyłoby efektywność opisu, ale przede wszystkim implementacji bardziej skutecznych i racjonalnych rozwiązań w systemie ochrony i finansowania zdrowia.

Dokonując oceny przedstawionej mi do recenzji pracy, chcę podkreślić, że merytorycznie praca jako dysertacja broni się – podejmuje ważny i słabo przebadany problem badawczy, który jest istotny z punktu widzenia realizacji polityki publicznej (społecznej) - jej efektywności i racjonalności. Autorka dobrze poradziła sobie od strony metodologicznej, przyjęła właściwe założenia badawcze, dokonała ciekawych poznawczo badań własnych, wysnuła wyważone i logiczne wnioski i rekomendacje. Wywód jest prowadzony w sposób spójny, związki przyczynowo-skutkowe zostały zachowane. Dobór literatury naukowej, aktów prawnych oraz netografii jako źródeł nie budzi zastrzeżeń, podobnie jak sposób cytowań.

Układ i struktura pracy mogłaby być w niektórych miejscach lekko rozszerzona, ale zachowano tutaj standard na potrzeby prac doktorskich. Dla recenzenta język prowadzonej narracji jest w swoim żargonie lekko hermetyczny, ale z drugiej strony jest bardzo precyzyjny i konkretny.

Z pewnością do walorów dysertacji należy:

1. Podjęcie się ważnego tematu finansowania świadczeń medycznych w kontekście nabywania świadczeń opieki zdrowotnej przez NFZ.
2. Osadzenie teoretyczne pracy w polityce publicznej z perspektywy efektywności i racjonalności wydatków publicznych.
3. Zastosowanie podejścia procesowego i strategicznego do nabywania świadczeń z NFZ przez świadczeniodawców.
4. Przeprowadzone badania własne, jakościowe na grupie świadczeniodawców.
5. Prowadzenie logicznego wyводу oraz wizualizowanie ważnych elementów ustaleń w sposób tabelaryczny, systematyzujący.
6. Zaproponowanie wielu usprawnień w procesach zarządczych i organizacyjnych.
7. Wskazanie na liczne problemy marnotrawstwa zasobów i finansów publicznych przy niewłaściwym finansowaniu i zamawianiu świadczeń.

8. Zaproponowanie spójnej koncepcji racjonalizowania polityki zdrowotnej w obszarze finansów i zarządzania w nurcie ekonomiki zdrowia.

Słabszym elementem dysertacji jest ograniczona skala prowadzonych badań, niewykorzystanie rozdziału 1 w bardziej rozbudowanej formule do zaprezentowania szerszego kontekstu teoretycznego, brak w końcowych fragmentach dysertacji konkluzji i wniosków dla nauki i rekomendacji dla dalszych koniecznych prac badawczych w tym zakresie.

Lektura dysertacji nasuwa pytania - jaka jest ogólna ocena działalności NFZ w opinii Doktorantki w kontekście badanej problematyki, a także jakie rozwiązania międzynarodowe znane są Doktorantce, które można byłoby zaimplementować w naszym kraju aby poprawić skuteczność i efektywność realizacji świadczeń ze środków NFZ.

Konkludując chcę podkreślić, że praca doktorska mgr Katarzyny Iłowieckiej pt. „Kierunki usprawniania procesu nabywania świadczeń opieki zdrowotnej przez Narodowy Fundusz Zdrowia” napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Piotra Błądowskiego przy promotorstwie pomocniczym dr hab. Barbary Więckowskiej, prof. SGH, to opracowanie bardzo ciekawe poznawczo, dobrze warsztatowo przygotowane i zrealizowane, które zasługuje na dopuszczenie do dalszych etapów procedury doktorskiej jako praca posiadająca liczne walory naukowe i aplikacyjne. Tym samym rekomenduję o dopuszczenie Pani mgr K. Iłowieckiej do publicznej obrony.

(-) Mirosław Grewiński

prof. dr hab. Mirosław Grewiński

